

УДК 339.138

Коноваленко А. С.

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті наведено аналіз політико-правових чинників макромаркетингового середовища ринку продуктів харчування для дітей шкільного віку, результати огляду положень чинного законодавства та змісту національних програм, що стосуються сфери управління безпекою харчування дітей. Визначено політико-правові чинники, які підлягають подальшій оцінці з огляду на зазначення потенційних загроз та висвітлення альтернативних можливостей подальшого розвитку ринку продуктів харчування. Наведено аналіз основних політичних ризиків, які формують діапазон можливих змін у напрямку посилення безпеки харчування у дитячому сегменті ринку. Доведено, що на стан системи управління безпекою харчування дітей негативно впливає низка застарілих норм, які потребують перегляду. Зазначено вплив високого рівня корумпованості у сфері державних закупівель, що призводить до погіршення якості їжі та організації харчування дітей у загальноосвітніх закладах.

Ключові слова: ринок, маркетинг, харчування дітей, політико-правові чинники, макросередовище ринку, продовольча безпека.

Постановка проблеми. Захист прав та інтересів дітей є пріоритетним та стратегічним завданням держави, яке реалізується через створення чинного законодавства, що регулює питання продовольчої безпеки дітей та діяльність відповідних органів влади. Діяльність суб'єктів ринкових відносин ринку продуктів харчування для дітей відбувається під впливом чинників зовнішнього оточення (макросередовища та мікросередовища), які створюють можливості для бізнесу або здатні ускладнювати діяльність. Поряд з іншими чинниками до макромаркетингового оточення відносять політико-правові аспекти, оцінка яких є необхідною умовою для визначення особливостей державного регулювання та впливу нормативної бази на стан і перспективи розвитку ринку в цілому та ринку продуктів харчування для дітей зокрема. Необхідність аналізу впливу політико-правових чинників полягає у тому, що вони створюють передумови для зміни стану та формують тенденції зміни інших чинників маркетингового макро- та мікрооточення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання продовольчої безпеки суспільства здебільшого пов'язані з аспектами безпечності суспільного розвитку, методичні основи дослідження якої всебічно висвітлювалися у роботах таких вітчизняних учених, як: О. Амоша, О. Барановський, О. Белов, І. Бінько, О. Бодрук, О. Власюк, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гончаренко, В. Горбулін, Б. Губський, О. Дзьобань, Я. Жаліло, А. Качинський, О. Ладюк, Н. Лакіза-Сачук, О. Новікова, Г. Пастернак-Таранушенко, Д. Прейгер, С. Пирожков, Г. Ситник, А. Сухоруков та ін. Маркетингові аспекти діяльності суб'єктів ринкової економіки стали предметом досліджень таких науковців, як: Г. Армстронг, Л. Балабанова, М. Бейкер, М. Белявцев, О. Біловодська, Н. Гуржій, А. Длігач, П. Доель, С. Ілляшенко, К. Келлер, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбер, Дж. О'Шонессі, Д. Райко, Р. Фатхутдінов, Р. Шоу, а також інших вітчизняних і зарубіжних дослідників. Аспекти відповідності вітчизняних стандартів системі стандартизації ЄС висвітлено у наукових працях О.П. Чукурної.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Забезпечення оптимального рівня продовольчої безпеки дітей шкільного віку є актуальною та гострою проблемою в Україні й потребує всебічного дослідження. На поточний стан

ринку продуктів харчування для дітей впливає низка чинників, у тому числі макро- та мікромаркетингового середовища. Для визначення наявності потенційних загроз та висвітлення альтернативних можливостей подальшого розвитку ринку продуктів харчування для дітей шкільного віку необхідно визначити вплив політико-правових чинників, які формують діапазон можливого здійснення змін будь-якої сфери, а можуть, навпаки, стримувати розвиток економічних відносин.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення політико-правових чинників макромаркетингового середовища ринку продуктів харчування для дітей шкільного віку, які можуть становити потенційну загрозу для його розвитку або створювати можливості для вдосконалення харчового сервісу у дитячих закладах освіти.

Виклад основного матеріалу. Політико-правові чинники впливають на ринкове середовище через систему нормативно-правової бази, яка закріплена чинним законодавством України, діяльність органів державної влади та систему політико-правових інститутів із питань забезпечення продовольчої безпеки та контролю виконання законодавчих вимог із цього питання. На стан політико-правового середовища бізнесу також впливають політична стабільність, склад уряду, діяльність органів місцевого самоврядування, політичних сил та політичних лідерів, впливові громадські групи (засоби масової інформації, громадські організації, профспілкові об'єднання тощо), які своєю діяльністю опосередковано впливають на діяльність державних установ та окремих осіб шляхом часткового стримування свободи їхніх рішень та дій. Наприклад, у розвинених країнах Західної Європи, Канаді, США спостерігається посилення впливу політичних партій та громадських об'єднань у питаннях захисту інтересів громадськості як на окремих адміністративних територіях, так і на загальнонаціональному рівні. Таку тенденцію виробники враховують під час планування маркетингової стратегії.

Особливу роль в аналізованому середовищі відіграють політична стабільність, склад уряду й органів місцевої влади та їхні повноваження, судова система.

Для регулювання основоположних аспектів продовольчої безпеки в Україні в юридичній

науці було обґрунтовано необхідність прийняття спеціального Закону України «Про продовольчу безпеку» (Статівка, 2003 р.; Курман, 2011 р.) або Закону України «Про продовольчу безпеку держави» (Берлач, 1998 р.) [1, с. 31].

Народними депутатами України до Верховної Ради було внесено проект закону «Про продовольчу безпеку України» від 28.04.2011 № 8370-1, який покликаний визначити правові, економічні та організаційні основи діяльності держави, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні продовольчої безпеки особи, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. Даний законопроект також установлює відповідальність держави за належний рівень харчування населення. Однак спроба прийняття законопроекту була безуспішною. Таким чином, сьогодні в Україні окремі питання продовольчої безпеки регулюються низкою законодавчих та нормативних актів, проте єдиного закону досі не прийнято. Відсутня також єдина державна концепція забезпечення безпеки харчування дітей шкільного віку, що спричиняє можливі виникнення ризиків на ринку продуктів харчування для школярів.

Згідно з п. п. 1 п. 6 Сімейного кодексу України від 10.01.2002 № 2947-III, правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. В Україні повноліття настає з 18 років [2]. Отже, після досягнення 18-річного віку дитина розглядається як повнолітня людина, тож її харчування регулюється нормами чинного законодавства з питань захисту прав споживачів. Здебільшого прагнення суспільства до формування правової грамотності у сфері споживчої освіти відображається у дії нормативних документів сучасного міжнародного та українського законодавства, які регулюють систему споживчого виховання та навчання школярів в Україні, а саме:

- Декларація ООН «Керівні принципи для захисту споживачів»;
- Закон України «Про захист прав споживачів»;
- Закон України «Про рекламу»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10 січня 2002 р. № 14 «Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми «Здоров'я нації» на 2002–2011 рр.;
- Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти в Україні» (Національна доктрина розвитку освіти в Україні 17/14/2002);
- Постанова Президії Академії педагогічних наук України «Про концепцію громадянського виховання дітей та молоді»;
- Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи «Про освіту споживача у школах»;
- Концепція споживчої освіти (2008 р.).

З метою здійснення Президентом України конституційних повноважень щодо забезпечення додержання конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері з 11 серпня 2011 р. введена посада Уповноваженого Президента України з прав дитини [3], головними завданнями якого є постійний моніторинг додержання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентіві України пропозицій щодо припинення і запобігання повтореного порушення прав та законних інтересів дитини; внесення Президентіві України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтер-

есів дитини; здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини.

Для визначення рівня правової грамотності та обізнаності дітей щодо їхніх прав на виконання Указу Президента України «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні» від 16 грудня 2011 р. № 1163 на замовлення Уповноваженого Президента України з прав дитини ГО «Український інститут соціальних досліджень імені О. Яременка» було проведено опитування дітей віком 10–17 років. За результатами дослідження визначено позитивну динаміку зростання правової обізнаності дітей щодо їхніх прав. Найпоширенішими джерелами отримання інформації, з яких діти дізнаються про свої права, перш за все виступають вчителі (87,5%), батьки (73%) та ЗМІ (67%). Отримані в ході опитування дані свідчать про те, що 54% опитаних дітей вважають, що їхнє право на повноцінне харчування систематично порушується з боку батьків [4].

Для реформ у системі забезпечення прав дітей, запровадження партнерських відносин між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та територіальними громадами урядом України затверджено Державну соціальну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 р. Програма спрямована на: створення сприятливих умов для життя та розвитку дитини; забезпечення рівних можливостей для всіх дітей; зміцнення інституту сім'ї та формування відповідального батьківства; захист дітей від насильства; створення системи правосуддя, дружнього до дитини; урахування найкращих інтересів і думки дитини під час прийняття рішень, що стосуються її життя; забезпечення прав дітей у ситуаціях воєнних дій чи збройних конфліктів; створення безпечного інформаційного простору для дітей [5].

Аспекти безпеки харчування дітей у шкільних закладах підлягають державному регулюванню, контролю з боку держави й органів місцевого самоврядування та забезпеченню харчування окремих категорій дітей за державний рахунок або за рахунок органів місцевого самоврядування.

Відповідно до підpunkту 6 пункту «а» статті 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», організація харчування у закладах освіти, які належать територіальним громадам або передані їм, належить до повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади [6]. За організацію харчування учнів у закладах загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, додержання в них вимог санітарно-гігієнічних та санітарно-протиепідемічних правил і норм відповідальність покладається на засновників (власників), керівників цих закладів відповідно до частини 3 ст. 22 Закону України «Про загальну середню освіту» [7].

Відповідно до пп. 1 п. 3 Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667, Держпродспоживслужба, зокрема, реалізує державну політику у сферах безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, санітарного законодавства, державного контролю над додержанням законодавства [8].

Згідно з вимогами п. 4 Порядку організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах, затвердженого спільним Наказом МОЗ та МОН від 01.06.05 № 242/329, відповідальними за організацію харчування дітей у навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, за матеріально-технічний стан харчоблоку (їдальня, буфет), дотримання вимог санітарного законодавства є засновники (власники), керівники цих установ і організацій (підприємств), які забезпечують харчування дітей.

Чинним законодавством України передбачено два можливі варіанти організації харчування дітей у шкільних закладах: включення працівників шкільної їдальні до штату навчального закладу або укладання договору про надання послуг із підприємством громадського харчування. Як правило, подібне підприємство громадського харчування може обслуговувати низку навчальних закладів, якщо сума договору з ним не перевищує 200 тис грн. У разі перевищення встановленого обмеження укладення договору має проходити за тендером відповідно до ст. 2 Закону від 25.12.15 № 922-VIII «Про публічні закупівлі». Вибір виконавця здійснюється за конкурсом, а перевага має бути віддана тому, хто має укладені прямі угоди на постачання продуктів харчування з вітчизняними сільгоспвиробниками та забезпечений власним транспортом для здійснення доставки продуктів харчування до навчальних закладів.

Сьогодні в Україні у сфері публічних закупівель спостерігається значний ризик впливу корупційних схем, що не обходить і сферу харчування дітей у навчальних закладах. За даними Служби безпеки України, кожного року втрати від корупційних схем у сфері закупівель досягали 10–15% (35–52,5 млрд грн) видаткової частини державного бюджету [9]. Протягом 2014–2018 рр. протидію корупції в Україні було визначено одним із пріоритетів державної політики. У 2014 р. за підтримки МВФ та ЄС в Україні було ухвалено новий Закон «Про здійснення державних закупівель», а в 2015 р. уряд розпочав пілотний проект із запровадження електронної системи державних закупівель ProZorro.

У грудні 2015 р. парламентом було схвалено Закон «Про публічні закупівлі», зміст якого відповідає Директивам 2014/24/ЄС і 2014/25/ЄС. Усі центральні органи державної влади і природні державні монополії перейшли на закупівлі через ProZorro з 1 квітня 2016 р., а інші державні структури (включно з місцевими бюджетами) – з 1 серпня 2016 р. Запровадження ProZorro сприяло зниженню корупції в системі закупівель, а також економії коштів від переходу на ціни, що є близькими до ринкових. За методологією МЕРТ економія від переходу на нову процедуру закупівель уже становить близько 40 млрд грн, тоді як цінову економію можна оцінити в додаткові 10–24 млрд грн. Реформування системи публічних закупівель триває, залишається актуальним необхідність запровадження низки правил та процедур регулювання обов'язків сторін, порядку оскарження рішень та вирішення конфліктів, які виникають у процесі закупівель, тощо.

За даними Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, опублікованих у аналітичній доповіді «Україна проти корупції: економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014–2018 рр.», спостерігається певний прогрес у подоланні корупції, що підтверджується даними міжнародних організацій. Упро-

ваджені протягом цих років реформи сприяли переміщенню України зі 144-го місця у 2013 р. на 130-е місце за Індексом сприйняття корупції. Дослідники стверджують, що позитивна динаміка досягнута за рахунок звуження можливостей для корупції за рахунок реформ у різних галузях та створення ефективної системи інститутів для боротьби з корупцією [10].

За даними щорічного рейтингу, який оприлюднила міжнародна організація «Transparency International» за 2017 р., у світовому Індексі сприйняття корупції Україна за рік поліпшила результат на один бал і отримала 30 балів зі 100 можливих. Індекс є оцінкою від 0 (дуже високий рівень корупції) до 100 (вкрай низький рівень корупції). Поруч з Україною в рейтингу з таким же результатом – Гамбія, Іран, М'янма та Сьєрра-Леоне. Тим часом Росія набрала на один бал менше і посіла у рейтингу 135-е місце (29 балів), Білорусь – 68-е (44), Польща – 36-е (60). Таким чином, за винятком Росії у рейтингу ТІ Україна стала найкорумпованішою країною Європи. На думку експертів, поліпшення позиції України у даному рейтингу зумовлене низкою причин: спрямуванням українськими антикорупційними органами (САП та НАБУ) до суду перших справи щодо підозр у корупції високопоставлених чиновників; здійсненням реформ на ринку газу; функціонуванням реєстру електронних декларацій; здійсненням реформування системи державних закупівель та використанням системи ProZorro; зниженням рівня корупції в поліції; зменшенням кількості випадків хабарництва у бізнес-сфері.

На стан управління безпекою харчування дітей впливає державне регулювання питань якості продовольства. Законодавче встановлено вимогу надходження продуктів харчування та сировини до навчальних закладів разом із супровідними документами, які підтверджують їх походження та якість. Продукти, на які немає передбачених нормативною базою документів, що підтверджують їхню якість і безпеку й строк придатності до вживання яких закінчився, мають бути вилучені з обігу згідно із Законом від 23.12.97 № 771/97-ВР «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини».

Згідно з п. 14 Порядку № 242/329, відповідальність за безпеку та якість продовольчої сировини і готової продукції покладається на постачальника та підприємство громадського харчування. Якщо працівники харчоблоку входять до штату установи, то за це відповідає керівник навчального закладу.

Беручи до уваги стратегічне значення необхідності забезпечення повноцінного харчування дітей, в Україні встановлено норми харчування в навчальних і оздоровчих закладах, які затверджено Постановою КМУ від 22.11.04 № 1591. Додаток 7 Постанови містить норми харчування у загальноосвітніх закладах, а саме перелік продуктів у грамах для одноразового харчування одного учня окремо для початкової та старшої шкіл із зазначеним рекомендованим умістом у ньому білків, жирів і вуглеводів та його енергетичної цінності. Відповідно до зазначених норм, встановлено обов'язкове забезпечення безоплатним одноразовим харчуванням окремих категорій дітей: учнів 1–4-го класів; відвідувачів груп подовженого дня; дітей-сиріт; дітей, позбавлених батьківської опіки; дітей із малозабезпечених сімей.

Постановою КМУ від 02.02.11 № 116 наведено контингент учнів, яким видається безплатне харчування за бюджетні кошти. Зокрема, пере-

лік доповнено такою категорією, як діти, що постраждали від аварії на ЧАЕС, та учні 1–4-го класів із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону від 01.06.2000 № 1768-III «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», а також зроблено застереження для вихованців груп подовженого дня, які можуть бути звільнені від плати за харчування за рішенням педагогічної ради навчального закладу, причому 10% – у повному розмірі та 15% – наполовину. Пункт 6 Порядку № 116 закріплює такі режими харчування: сніданок для 1–4-го класів, обід та підвечірок для груп подовженого дня початкової школи, обід для дітей пільгового контингенту та 5–7-го класів або обід і підвечірок за тривалого перебування у школі. Обід для дітей пільгового контингенту надається безплатно згідно з Постановою КМУ від 19.06.02 № 856 «Про організацію харчування окремих категорій учнів у загальноосвітніх навчальних закладах».

Законодавчо встановлені державні санітарні правила та норми облаштування та утримання загальноосвітніх навчальних закладів, у яких деталізовано вимоги до обслуговування у шкільних їдальнях з огляду на безпеку для життя та здоров'я дітей. Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 242/329 «Про затвердження Порядку організації харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах» встановлено, що контроль та державний санітарно-епідеміологічний нагляд за організацією харчування дітей у навчальних та оздоровчих закладах покладається на органи охорони здоров'я.

Система продовольчої безпеки в Україні трансформується під впливом посилення євроінтеграційних процесів та загальноосвітніх тенденцій, що дає змогу запроваджувати провідні досягнення та успішний досвід у дану сферу. Так, у 2014 р. було прийнято євроінтеграційний Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», а у вересні 2016 р. набув чинності його розділ VII. У зазначеному документі стверджується, що всі суб'єкти ринку харчових продуктів протягом трьох років мають запровадити систему управління безпекою харчових продуктів. На 20 вересня 2018 р. відбулося завершення другого етапу реалізації даних вимог, НАССР мали запровадити виробники готової продукції, яка не містить інгредієнтів тваринного походження: кондитерські фабрики, компанії з переробки й виробництва фруктової та овочевої продукції тощо. Невиконання даних вимог лишає підприємство можливості експортувати власну продукцію до країн Європейського Союзу.

Негативно на стан управління безпекою харчування дітей впливають політична нестабільність у державі та тривалий збройний конфлікт на Сході України. Міжнародні рейтинги підтверджують високий ризик політичної нестабільності в Україні на 2019 р. За даними консалтингової фірми EurasiaGroup, політична ситуація у цілому у світі характеризується як найбільш небезпечна

за останні 10 років. Із 10 зазначених політичних ризиків експерти на 9-е місце помістили політичну ситуацію в Україні. Перелік найбільших політичних ризиків у світі:

1. Вирішення поточних питань світової безпеки та проблем, які можуть постати у майбутньому, залишаються поза увагою та можуть спричинити кризу; очікування виходу Великої Британії з Євросоюзу.

2. Відсутність довіри між США та Китаєм.

3. Посилення політики США в кіберсфері.

4. Прогноз приходу до Європарламенту євроскептиків.

5. Високий рівень політичної нестабільності у США.

6. Експерти прогнозують економічні проблеми у сфері високих технологій, які можуть буди спричинені зменшенням залежності від іноземних постачальників через загрозу кібершпигунства, занепокоєнням у питаннях захисту персональних даних, посиленням урядового регулювання правил поведінки з громадянами тощо.

7. Скепсис президента США щодо ролі США у забезпеченні глобального ліберального правопорядку.

8. Зростання політичних ризиків може стати причиною посилення державного регулювання політичного циклу новим президентом Мексики.

9. Україна: ризик утручання Росії у президентські та парламентські вибори в Україні з метою підтримки певних кандидатів.

10. Нігерія: очікуються вибори з найбільшою конкуренцією з часу переходу країни до демократії 1999 р. [11].

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз політико-правових чинників формування макроркетингового середовища ринку продуктів харчування для дітей шкільного віку дає змогу зробити висновки щодо наявності законодавчої бази, яка регулює питання організації дитячого харчування та контролю його якості. Однак існують і певні проблеми державного регулювання питань продовольчої безпеки у дитячому сегменті, спричинені недосконалістю чинного законодавства, невідповідністю окремих норм поточним умовам економічної діяльності суб'єктів ринку, проблемам, викликаним значним рівнем корумпованості у сфері державних закупівель, тощо. Окремі положення є застарілими та потребують перегляду й адаптації до вимог сьогодення. До того ж поведінка суб'єктів на ринку продуктів харчування для дітей також трансформується від впливом активізації євроінтеграційних процесів, внутрішньополітичних процесів та проявів зовнішньої політики держави. Визначені політико-правові чинники підлягають подальшій оцінці експертами разом з економічними, соціально-демографічними, культурними, технологічними чинниками з метою визначення загроз та можливостей, які вони надають суб'єктам харчового ринку з огляду на пріоритетне завдання підтримки оптимального рівня харчової безпеки дітей.

Список використаних джерел:

1. Коваленко Т.О. Поняття, ознаки та критерії продовольчої безпеки за законодавством України та інших держав *Адміністративне право і процес*. 2018. № 1(20). С. 30–41.
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
3. Про Уповноваженого Президента України з прав дитини : Указ Президента України № 812/2011 від 11.08.2011. *База даних «Законодавство України»*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812/2011>(дата звернення: 15.09.2019).
4. Аналітична довідка за результатами опитування дітей віком 10–17 років у межах проекту «Права дітей в Україні: реалії та виклики після 20 років незалежності». URL: <http://www.president.gov.ua/news/24361.html> (дата звернення: 15.09.2019).

5. Про затвердження державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2021 року»: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2018 № 453. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-socialnoyi-programi-nacionalnij-plan-dij-shodo-realizaciyi-konvenciyi-oon-pro-prava-ditini-na-period-do-2021-roku> (дата звернення: 15.09.2019).
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
7. Про загальну середню освіту: Закон України від 13 травня 1999 р. № 651-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 28. Ст. 230.
8. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів»: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF> (дата звернення: 15.09.2019).
9. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України від 8 липня 2015 р. № 1699-18. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 46. Ст. 2047.
10. Україна проти корупції: Економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014–2018 рр. Дніпро: Середняк Т.К., 2018, 85 с.
11. Top risks for 2019. *Eurasiagroup*. URL: https://www.eurasiagroup.net/files/upload/Top_Risks_2019_Report.pdf (дата звернення: 15.09.2019).

References:

1. Kovalenko T. O. (2018) Ponjattja, oznaky ta kryteriji prodovoljchoji bezpeky za zakonodavstvom Ukrajiny ta inshykh derzhav [The concept, characteristics and criteria of food security under the legislation of Ukraine and other countries]. *Administrative law and process*, vol. 1, no. 20, pp. 30-41.
2. Family Code Ukraine. (2002, January 10). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. Kyiv: Parlam. vyd-vo.
3. Decree of the President of Ukraine On the Ombudsman of Ukraine № 812/2011. (2011, August 11). Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812/2011> (accessed 15 September 2019).
4. Analitichna dovidka za rezul'tatamy opytuvannja ditejvikom 10–17 rokiv u mezhakh proektu «Pravaditej v Ukraini: realiji ta vyklykypislja 20 rokiv nezalezhnosti» [Analytical background on the survey of children aged 10-17 years within the framework of the project "Children's rights in Ukraine: realities and challenges after 20 years of independence"]. Available at : <http://www.president.gov.ua/news/24361.html> (accessed 15 September 2019).
5. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approva of the state social program "National Action Plan for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child upto 2021" № 453 (2018, May 30). Available at : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-socialnoyi-programi-nacionalnij-plan-dij-shodo-realizaciyi-konvenciyi-oon-pro-prava-ditini-na-period-do-2021-roku> (accessed 15 September 2019).
6. Law of Ukraine About local self-government in Ukraine № 280/97-BP. (1997, May 21). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, 24, 170.
7. Law of Ukraine About general secondary education № 651-XIV. (1999, May 13). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, 28, 230.
8. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on Approval of the Regulation on the State Service of Ukraine for Food Safety and Consumer Protection» № 667. (2015, September 2). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF> (accessed 15 September 2019).
9. Law of Ukraine on the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anti-Corruption Strategy) for 2014-2017 № 1699-18. (2015, July 8). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny, 46, 204.
10. Ukrajina protykorupciji: Ekonomichnyj front. Ekonomichna ocinka antykorupcijnykh zakhodiv u 2014-2018 rr. (2018) [Ukraine Against Corruption: The Economic Front. Economic evaluation of anti-corruption measures in 2014-2018], Dni-pro: Serednjak T. K.
11. Top risks for 2019. *Eurasiagroup*. Available at : https://www.eurasiagroup.net/files/upload/Top_Risks_2019_Report.pdf (accessed 15 September 2019).

Коноваленко А. С.

Таврический государственный агротехнологический университет имени Дмитрия Моторного

ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ПРОДУКТОВ ПИТАНИЯ ДЛЯ ДЕТЕЙ ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Резюме

В статье приведены анализ политико-правовых факторов макромаркетингового окружения рынка продуктов питания для детей школьного возраста, результаты обзора норм действующего законодательства и национальных программ, касающихся сферы управления безопасностью питания детей. Определены политико-правовые факторы, которые подлежат оценке для определения потенциальных угроз и поиска альтернативных возможностей развития рынка продуктов питания. Приведен анализ политических рисков, которые формируют диапазон изменений по усилению безопасности питания в детском сегменте рынка. Доказано, что на состояние системы управления безопасностью питания детей влияют устаревшие нормы, требующие пересмотра. Отмечено влияние высокого уровня коррупции в сфере государственных закупок, что обуславливает ухудшение качества еды и организации питания детей в общеобразовательных учреждениях.

Ключевые слова: рынок, маркетинг, питание детей, политико-правовые факторы, макроокружение рынка, продовольственная безопасность.

Konovalenko Anastasiia

Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

POLITICAL AND LEGAL FACTORS OF DEVELOPMENT OF FOOD MARKET FOR SCHOOL CHILDREN

Summary

Ensuring the safety of children's nutrition is an important function of the state and an important element of social policy. The article provides an analysis of the political and legal factors of the macro-marketing environment of the food market for schoolchildren, the results of a review of current legislation and national programs related to the management of child nutrition safety. It is stated that the organization of food in educational institutions belonging to or transferred to the territorial communities belongs to the powers of local self-government bodies and local executive authorities. According to the requirements of the current legislation, the founders (owners), the heads of these institutions and organizations (enterprises) who are responsible for the organization of the nutrition of children in educational institutions, regardless of subordination, types and forms of ownership, for the material and technical condition of the cafeteria or the buffet, provide food for children. Political and legal factors that are subject to assessment to identify potential threats and search for alternative opportunities for the development of the food market are identified. It is concluded that the state provides social protection for the interests of certain categories of children, including primary school children, orphans, children and low-income families. Attention is focused on the impact of European integration processes on the state of the food market for children. It is noted that the prolonged armed conflict in the east of Ukraine hinders the development of the food market for children. Ensuring proper nutrition of children is a strategic task of the state. The analysis of political risks that form the range of changes to strengthen food safety in the children's market segment is given. It has been proved that outdated norms that require revision affect the state of the child nutrition safety management system. The impact of a high level of corruption in public procurement was noted, which leads to a deterioration in the quality of food and the organization of children's nutrition in educational institutions.

Keywords: market, marketing, children's nutrition, political and legal factors, macro-environment of the market, food security.